

TANTERV

PSZICHOPEDAGÓGIAI FELMÉRÉS ÉS TANÁCSADÁS, PSZICHODIAGNÓZIS

Speciális oktatás

V – X. osztály

Súlyos, nagyon súlyos és/vagy halmozott értelmi akadályozottság

2019

Általános bemutatás

Pszichodiagnózis a személy lelki, kognitív, viselkedésbeli és attitűdbeli és egyben a személyiségének teljes-körű tudományos megismerése.

A speciális oktatási egységekben a pszichodiagnosztika célja az oktatási-nevelési és terápiás folyamat kettős szintű optimalizálása:

- a tanuló iskolai követelményekhez való alkalmazkodási lehetőségének felmérése
- meghatározza a nevelési lehetőségek adoptálásának mértékét a tanuló sajátosságaihoz viszonyítva

Másrészt a pszichodiagnosztika, egy fontos szakasza az iskolai és pályaorientációs tevékenységeknek, mely a tanuló képesség profilját és elképzeléseit törekszik megfeleltetni a foglalkozási és a szakmai követelményekhez úgy, hogy a tanuló sikereket érjen el.

Iskolai tanácsadás, a tanulóknak és az oktatásban részvevő személyeknek nyújtott (tanárok, osztályfőnökök, igazgatók, szülők, közösség tagjai, helyi képviselők) pszichopedagógiai támogatási folyamat. A tanácsadásnak pro-aktív szerepe van, feltételezi a tanulók személyes és nevelési krízishelyzeteinek megelőzését.

Az iskolai tanácsadás gerincét egy hármas egység alkotja - tanuló-család-iskola-, a hatékony oktatási folyamat és a tanuló optimális fejlődésének érdekében.

Ennek alapján az iskolai tanácsadás *meghatározó tulajdonságai*:

- egy fejlesztési folyamat
- proaktív és megelőző szerepe van
- optimalizálja a tanuló- iskola kapcsolatát
- a tanácsadásban részesült tanuló különböző problémáit tárgyalja (személyes, nevelési, társas, iskolai és pályaorientációs)

Az iskolai tanácsadási folyamat szerepe:

- a tanácsadásban részesült személy értékelése/felmérése
- a tanácsadásban résztvevők szisztematikus irányítása
- oktatási-nevelési kapcsolatok javítása (tanár-diák, diák-diák, iskola-család, diák-szülő)
- a tanulók képességeinek fejlesztése emocionális és érzelmi-motivációs folyamatainak kezelésére
- a lehetséges vagy meglévő konfliktusok megelőzése és megoldása
- iskolai és szakmai tájékoztatások és orientálások

A súlyos, nagyon súlyos és/vagy halmozottan sérült értelmi fogyatékos tanulók esetében, a tanácsadás célja a tanulók létező potenciáljainak megismerése a legközelebbi fejlesztési zóna meghatározása, az egyénre szabott stratégiák azonosítása érdekében, mely célja a társadalmi körülmények között megfelelő adaptív viselkedés kialakítása, az optimális integráció érdekében.

A Pszichopedagógiai felmérés és tanácsadás, pszichodiagnózis program, a speciális iskola elemi és gimnázium (előkészítő osztálytól X. osztályig) osztályaiban tanuló súlyos és nagyon súlyos és/vagy halmozottan sérült értelmi fogyatékos számára szánt tantervi ajánlat, mely a következő struktúrát követi:

- Általános bemutatás
- Általános kompetenciák
- Sajátos kompetenciák
- Tanulási tartalmak
- Módszertani ajánlások

A *Pszichopedagógiai felmérés és tanácsadás, pszichodiagnózis* tantárgya a *Specifikus és kompenzációs terápiák* műveltségi területéhez tartozik, mely a *Speciális iskola elemi és gimnáziumi oktatás súlyos és nagyon súlyos és/ vagy halmozottan sérült értelmi fogyatékosok kerettantervének* része (9. Melléklet 3622-18.05.2018 határozat alapján, engedélyezett óvodai, elemi, gimnáziumi osztályok kerettanterve), heti 1 óraszámmal/osztály van benne a pszichopedagógus tanár órakötelezettségben.

A felmérés, diagnosztika vagy a tanácsadás típusa és gyakoriságát a heti keretprogramban, a pszichopedagógus tanár által, a tanuló életkori és fejlődési sajátosságait figyelembe véve van meghatározva, melyek az egyéni fejlesztési tervekben van megfogalmazva.

A *Pszichopedagógiai felmérés és tanácsadás, pszichodiagnózis* tantárgy keretében folytatott tevékenységek, a gyógypedagógus vagy a nevelő tanárral közösen a szakkabinetekben vagy osztályokban zajlik, 15-45 perces ülések, egyéni vagy kiscsoportos (2-3 tanuló) foglalkozásokat tartalmaz.

A programban megfogalmazott tevékenységeknek gyakorlati és terápiás jellege van, melynek célja az interperszonális kompetenciák kialakítása és az érzelmek, emóciók kezelése, az egészséges életstílus elsajátítása, szakmai pálya megtervezése stb., lehetővé téve az értelmi fogyatékos tanuló alkalmazkodási képességének fejlesztését/alakítását, hogy a közösség aktív tagjává váljon. A megfogalmazott célok megfelelnek a 2014-2020 nemzetközi stratégiának, azaz a fogyatékos személyek társadalmi inklúziójára vonatkozó célkitűzéseknek, valamint 2010-2020-as, a fogyatékos személyek európai stratégiájának, mely értékesíti *Az európai Unió alapvető emberi jogaira vonatkozó könyvet, UE működését, és A fogyatékos személyek jogaira vonatkozó nemzetközi egyezményt.*

A programban, az általános és sajátos kompetenciák kialakításának célja, a személyiség formálása, azzal a céllal, hogy a személy aktívan vegyen részt a család életében, és a szakmai-szociális csoportban.

A *Pszichopedagógiai felmérés és tanácsadás, pszichodiagnózis* program kidolgozásakor figyelembe vették:

- a tanterv *megfeleltetése* a speciális iskolarendszernek és a társadalomnak, és egyben a súlyos és nagyon súlyos és/vagy a halmozottan sérült értelmi fogyatékos tanulók fejlődési sajátosságainak, melynek célja az életre való felkészítés és a szocio-profeszionalis integráció facilitálása;
- a tanulók egyéni, életkori és fejlődési igényeinek függvényében a felmérés/diagnózis és tanácsadási tevékenység arányának *kiegyensúlyozása*;
- a tanterv *rugalmassá tétele*, kivitelezésével és alkalmazásával lehetővé téve a tanulók differenciált oktatását;
- a tanterv *folymatossága*, mely biztosítja az iskolai ciklusok optimális átlépését;
- tartalmak szerveződési kritériumainak *diverzifikálása*, a tanulók fejlettségi szintjeinek megfelelően;
- a tantervi tevékenységek *összhangba helyezése* az oktatási elvekkel;
- tanterv *hasznossága* (tanár-tanuló-család-közösség számára).

Figyelembe véve a súlyos, nagyon súlyos és/vagy halmozottan sérült értelmi fogyatékos tanulók egyéni sajátosságait, a diagnózisuk összetettségét, a viselkedésük megnyilvánulásának sokszínűségét stb., az elemi oktatás programjában megjelenő tanulási tevékenységek kiterjeszthetők az teljes oktatási ciklusokra, mivel vannak olyan esetek amikor a tanulónál nem alakíthatóak ki a gimnáziumi szinten megfogalmazott/ajánlott kompetenciák.

Másrészt a *Pszichopedagógiai felmérés és tanácsadás, pszichodiagnózis* tantárgy, ahogy azt a neve is mutatja, két nagy terület összekapcsolódását jelenti: egyrészt a felmérés és diagnózis amely a tanuló összetett megismerését teszi lehetővé, másrészt a tanácsadás amely formatív és terápiás jellegű, mely alátámasztja a tantárgy illeszkedését a *Specifikus és kompenzációs terápiák* területhez.

A program két modul köré szerveződik:

- I. Felmérés és pszichodiagnózis- célok, módszerek, felmérési eszközök.
- II. Pszichopedagógiai tanácsadás – általános és sajátos kompetenciák, tanulási tevékenységek és tartalmak.

I. FELMÉRÉS ÉS PSZICHODIAGNÓZIS- CÉLOK, MÓDSZEREK, FELMÉRÉSI ESZKÖZÖK

Figyelembe véve, hogy a pszichopedagógia felmérésnek és a pszichodiagnózisnak nem célja a kompetenciák kialakítása, hanem a fogyatékos tanulók komplex felmérése/megismerése, a pszichopedagógiai profil megfogalmazása végett, így a *Felmérési és pszichodiagnosztikai* modulban, nem a tanulási tevékenységek kerülnek bemutatásra, hanem az értékelés/felmérés céljai, és eszközei.

A pszichopedagógiai értékelések és a pszichodiagnózis **célja**:

- A súlyos, nagyon súlyos és/vagy halmozottan sérült értelmi fogyatékos tanulók tevékenységeinek és lelki folyamatainak, személyiségének felmérése.
- A tanulók közti társas kapcsolat megismerése.

A pszichopedagógus a pszichopedagógiai felmérések és a pszichodiagnózis során különböző **felmérési és az eredmények értelmezésére alkalmazott módszerek** közül választhat, mely közül megemlíthető:

1. *A viselkedés és a tevékenység elemzése, a tanuló megismerésére szolgáló információk gyűjtésének módszerei*
 - A tanuló viselkedésének megfigyelési módszerei
 - A tanuló társadalmi integrációs folyamatának elemzési módszerei.
2. *A tanulóval, családdal, tanárokkal való együttműködve a tanuló megismeréséhez szükséges információk gyűjtésének módszerei:*
 - Anamnézis,
 - Önéletrajz,
 - Önjellemzés,
 - Beszélgetés,
 - Kérdőív,
 - Analitikus.
3. *A szociális csoport által nyert lényeges információk gyűjtésének módszerei, a tanuló megismerése végett.*
 - Szociális ankét
 - Szociometria (technikák, tesztek).
4. *Kísérlet útján nyert szükséges információk megszerzésének módszerei, a tanuló megismerése végett:*
 - A mindennapi, familiáris közegben folytatott kísérletek
 - Laboratóriumi körülmények között folytatott kísérletek (pszichológiai tesztek alkalmazás)
5. *Adatfeldolgozási módszerek, a tanuló megismerését célzó tevékenységek keretében:*
 - Értelmezés
 - Biografikus
 - Statisztikai
 - Inter-korrelációs.
6. *A szükséges információ értékesítését célzó módszerek, a tanuló megismerését célzó tevékenységek során:*
 - Szabad jellemzés
 - Személyes iratok
 - Szemléltetés módszere (pszichopedagógiai profil, osztály profilja/ szociogram).

A bemutatott *módszereknek, rugalmas jellegük van*, a pszichopedagógus tanár, a súlyos, nagyon súlyos és/vagy halmozottan sérült értelmi fogyatékos tanuló egyéni sajátosságainak függvényében választhatja ki.

A pszichopedagógus tanár által használt *nyelvezet* elérhető kell legyen a tanuló számára, figyelembe véve életkorát és fejlettségi szintjét. A *pozitív affektív klíma* kialakítása, egy alapfeltétele a gyerekekkel való hatékony kommunikációnak.

A pszichopedagógia felmérés és pszichodiagnózis mint tevékenység a kabinetekben zajlik, de a tanuló viselkedésének megfigyelése a tanórákon, iskolán kívüli tevékenységeken a megismerési folyamat lényeges elemét képezi, információkat nyújthat a kapcsolatteremtési képességeit illetően, a tevékenységekben való bevonódására- és a viselkedésére vonatkozóan is stb.

A pszichopedagógiai felmérések és a pszichodiagnózis egyénileg vagy csoportos formában szervezhető.

Lényeges, betartani a pszichopedagógia felmérés és pszichodiagnózis elveit:

- Titoktartási kötelezettség
- Az individuum/egyén tisztelete
- Őszinteség elvének betartása
- Megoldások tárgyalása és a tanácsadásban bevont személyek döntéseinek tiszteletbetartása
- Diszkriminációtól való mentesség
- Multidiszciplináris csapat szolgáltatásainak biztosítás (gyógypedagógus tanár, tanár-nevelő, orvos, szociális munkás).

A pszichopedagógia értékelés és pszichodiagnózis végső terméke a, A *pszichopedagógiai űrlap* kitöltése, mely a tanuló felmérésének eredményeit és tevékenységi ajánlásokat tartalmaz. Ezt csak a tanácsadási programban bevett tanulók esetében töltődik ki.

Az alábbiakban bemutatásra kerül, a különböző tulajdonságok, folyamatok és lelki funkciók felmérésére szolgáló tevékenységeket tartalmaz, példázva az alkalmazható eszközöket:

Vizsgált területek/ tulajdonságok	Tevékenységi tartalmak	Példák az alkalmazott felmérési eszközökre
Pszichomotricitás	▪ Általános motorikus szerveződés és dinamika: → koordináció → szemkéz-koordináció → kézügyesség → fizikai képességek → erő – sebesség – mozgás pontossága ▪ Testséma szerveződés ▪ Kéz-dominancia ▪ Lateralitás	• Pszichomotrikus próbák (Ozeretki-Guillman) • Tapping, pontozást, összerakást, bontást stb. célzó próbák. • Lateralitás és dominancia vizsgálatok (Harris, Piaget-Head)
Érzékelési - perceptuális folyamatok	▪ Érzékelési folyamatok → vizuális → auditív → motoros → taktilis-kinesztétikus	• Érzékelési diszkriminációs képességek felmérésére alkalmazott próbák
	▪ Alapvető motorikus struktúrák: → színek észlelése → formák észlelése → tér-időbeli észlelés → észlelési képességek: ○ helyzet ○ irány ○ perceptuális állandóság ○ alak-háttér viszonya → perceptuo-motoros koordináció	• Piaget-Head teszt csomag • Bender Santucci próba

Értelmi képességek	▪ Értelmi képességek fejlettségének meghatározása	• Matricile Progressive Raven Progressziv Matricák teszt (standard és színes)
	▪ Gondolkodás műveleti szintjének meghatározása → gondolkodási műveletek → fejlődési szintek	• Piaget féle próbák • Megértést, ok-okozati viszonyok felismerése, fogalmi gondolkodás szintjének meghatározását célzó próbák
Emlékezet	▪ Emlékezet funkcionalitása: → érzékszervek alapján: vizuális, auditív, taktilis-kinesztétikus → verbális, számszerű, hétköznapi, képzeletbeli, cselekvési és asszociatív ingereket alkalmazva → spontán –akaratlagos emlékezet → mechanikus-logikus emlékezet → terjedelem, fidelitás, tárolás, felejtés	• Auditív és vizuális memória próbák, Rey próba • Memória terjedelmet vizsgáló próbák – 10 szó elsajátítása • Elbeszélés • Szavak, képek, gesztusok, kifejezések, tevékenységek felelevenítése • Memória próbák
Beszéd	▪ A beszéd mint kognitív funkció fejlettsége: → aktív-passzív szókincs fejlettségi szintje → a beszéd fonetikai jellege → kifejezőképessége/készség → beszédzavarok (írott/hangos) → nonverbális kommunikáció → integráló és szimbolizációs funkció: fogalmak, műveletek iskolai fogalmakkal → rábeszélő és kifejező funkció	• Szókincs próbák (passzív – aktív) • Nyelvi kompetenciákat mérő skálák • Intelligencia tesztek verbális és non-verbális próbái (fogalmak, műveletek empirikus fogalmakkal)
Figyelem	▪ A spontán és az akaratlagos figyelem fejlettségi szintje: → megfigyelés → összpontosítás → megosztottság ▪ Az analízátorok szerinti osztályozása a figyelem típusainak → vizuális, → auditív → asszociatív ▪ Jelentősebb összpontosítási zavarok és nehézségek	• Figyelem koncentrációs próbák (Toulouse Pieron) • Figyelem megosztottságát mérő próbák (Praga) • Akaratlagos figyelmet mérő próbák (Ház módszer) • Akaratlagos gátlás próbája • Pontok próbája • Tapping próba • Labirintus

Temperamentum	▪ Temperamentum meghatározása típus	• Temperamentum meghatározását célzó próbák • Eysenck kérdőív
Érzelmek	▪ Emocionális ingerlékenység, érzések és reakciók rendszere ▪ Érzelmi átélések szervezettségi szintje: → Pozitív-negatív érzelmi megnyilvánulások → hangulati stabilitás → érték-orientációs magatartás ▪ Érzelmi élet zavarai	• Személyiség felmérését célzó kérdőívek • Düss mesék
Jellem	▪ Én-kép kialakulás ▪ Önismeret ▪ Viselkedésben megjelenő jellembeli tulajdonságok ▪ Érték-kritériumok alkalmazása, használata	• Projektív próbák (ember, ház, fa, szabad rajz) • Helyzetjelenetek • Mondat kiegészítések
Szociális érettség	▪ A személyes és szociális önállóság fejlettségének szintje: → önkiszolgálási készségek, → társkapcsolatok → elsajátított ismeretek → szociális kommunikáció → tevékenységek	• Szociális érettséget mérő skála • Alkalmazkodási készséget mérő skála • Szociometria, szociogram
Tanulási potenciál	▪ Tanulási megállapítása potenciál	• A beszéd elsajátítás nehézségét vizsgáló próbák • Általános ismereteket mérő próbák • Tantervi kompetenciákat mérő értékelő skálák • Írást és olvasást megalapozó készségeket és nyelvi kompetenciákat mérő próbák • Matematikai kompetenciákat mérő próbák

II. PSZICHOPEDAGÓGIAI TANÁCSADÁS

Általános kompetenciák

- 1. A személyes erőforrások felhasználása az önazonosság kialakításának érdekében**
- 2. Személyközi kapcsolati készség konstruktív használata különböző kontextusokban**
- 3. Egészséges életmód kialakítása magunkkal, másokkal és környezettel szemben**
- 4. Szakmai pályafutás tervezésében való részvétel**

V. – X. osztály

Sajátos kompetenciák és példák tanulási tevékenységekre

1. A személyes erőforrások felhasználása az önazonosság kialakításának érdekében

V. – X. osztály
1.1. Saját és mások fizikai és erkölcsi tulajdonságainak azonosítása és bemutatása. - gyakorlatok a fizikai és erkölcsi tulajdonságok megkülönböztetésére; - gyakorlatok önmagunk bemutatására; - önmaguk bemutatása másokkal való kapcsolatban; - elbeszélések vagy valós történetek a személy jellemzőinek kiemelésére; - feladatlapok megoldása a személyiség jellemzőinek azonosítására; - gyakorlatok a hasonlóságok és különbségek azonosítására, másokkal való összehasonlítások révén; - megfigyelési lapok kitöltése a saját, osztálytársak, család tagjainak tulajdonságainak rögzítésére.
1.2. Élekorokhoz kapcsolódó változások azonosítása - gyakorlatok a fizikai hasonlóságok és különbségek azonosítására (szülők, testvérek); - különböző életkorokban készült fényképek elemzése (saját, a szülőké); - élekorokhoz kapcsolódó fizikai változások rögzítése feladatlapokon, időszakonként; - filmek megtekintése, amelyek az életkor különböző szakaszait taglalják (egyik szakaszból való áttérést a másikra); - információ gyűjtés és csoportbeszélgetések a serdülőkori változásokról.
1.3. Az önbizalom megnyilvánulása az elvégzett tevékenységek során - gyakorlatok a személyes tulajdonságok azonosítására; - gyakorlatok a személyes siker bemutatására; - gyakorlatok a gyengeségek azonosítására és azok hatásának enyhítése; - szerepjátékok, a vezetői szerepek formális/informális felvállalása a csoportban ahova tartozik; - beszélgetések kritikus helyzetekről és azok megoldási, leküzdési módjáról; - exersarea unor strategii de abordare prin joc a eșecului, a situațiilor negative/ frustrante - gyakorlatok a kudarc és a negatív/frusztráló helyzetekben alkalmazható megoldási stratégiák gyakorlására.

2. Személyközi kapcsolati készség konstruktív használata különböző kontextusokban

V. – X. osztály
2.1. Önszabályozási stratégiák alkalmazása és az érzelmek megfelelő kifejeződése - gyakorlatok a helyes és helytelen érzelmi reakciók azonosítására különböző szövegekben és filmekben; - gyakorlatok a helyes és helytelen érzelmi reakciók megkülönböztetésére, különböző helyzetekben; - személyes érzelmek leírása különböző tevékenységek során; - csoportbeszélgetések egyéni tapasztalatok alapján, a helytelen emocionális reakciók és viselkedések hátrányáról; - gyakorlatok a tevékenységek jó kimenetét megzavaró ingerek azonosítására; - tematikus beszélgetések önszabályozást igénylő helyzetekről (egyéni tapasztalatokból merítkezve); - gyakorlatok a kudarc, a hiány és a frusztráció sajátos érzéseinek azonosítására; - gyakorlatok az érzelmek megfelelő kifejezésére vonatkozó egyéni megoldások azonosítására megfelelő érzelmi kifejeződésre alkalmas megoldások azonosítására; - személyes tapasztalatokon alapuló csoportbeszélgetések az agresszív viselkedésről és annak következményeiről; - különböző érzelmi megnyilvánulások és a helyzethez kapcsolódó megfelelő válaszok jegyzékének elkészítése

2.2. Csoportban való aktív részvétel, sajátos szerepek teljesítésével

- gyakorlatok önmaguk és a családtagok bemutatására, szerepeik és azok közti kapcsolat pontosításával;
- filmek megtekintése különböző tevékenységi területeken betöltött szerepek azonosítására;
- gyakorlatok a közösségben élő emberek társadalmi szerepének azonosítására és leírására;
- gyakorlatok a saját érdeklődések és készségek azonosítására bizonyos társadalmi szerepek betöltésére;
- gyakorlatias tevékenységek a csoportban betöltött szerepek felvállalására;
- gyakorlatok a társadalmi szerepvállalás tudatosítására;
- gyakorlatias tevékenységek kivitelezése az iskolában és közösségben.

2.3. Iskolában és iskolán kívüli környezetben a pozitív személyközi kapcsolatok szabályainak alkalmazása

- gyakorlatok a másokkal kapcsolatos viselkedési szabályok azonosítására, a tanulók tapasztalatából eredő konkrét helyzetek megvitatása által;
- gyakorlatok a pozitív személyközi kapcsolatok felismerésére a történetekből, elbeszélésekből, versekből, mesékből stb.
- a közös érdekek kiválasztása a csoporton belüli pozitív kapcsolatok kialakításának céljából;
- játékos gyakorlatok a csoporton belüli pozitív kapcsolatok kezdeményezésére és fenntartását elősegítő viselkedések azonosítására;
- a csoporton belüli kapcsolatokra vonatkozó egyénileg vagy csoportosan elkészített dolgozat;
- szerepjátékok az emberek közötti kapcsolatok bemutatása végett;
- plakátok készítése a csoport többi tagjánál azonosított tulajdonságok kiemelésére;
- csoportos beszélgetések a csapatszellemről, a történetek, elbeszélések, versek alapján
- közös projektek készítése az osztálytársakkal.

3. Egészséges életmód kialakítása magunkkal, másokkal és környezettel szemben

V. – X. osztály

3.1. A civilizált viselkedés szabályainak alkalmazása, különböző társadalmi helyzetekben

- gyakorlatok a szociálisan elfogadott viselkedési szabályok azonosítására történeteken, ismerős rajzfilmekben és konkrét helyzeteken alapuló tanulási tapasztalatok alapján;
- gyakorlatok a magatartási szabályok betartását vagy megsértését tartalmazó helyzetek felismerésére;
- történetalkotások megadott kezdettel, amely kiemeli a méltányosságon és az együttműködésen alapuló viselkedéseket;
- szerepjátékok, amelyek ismerős karaktereken vagy saját tapasztalatukon alapuló eseményeken alapulnak, különböző kontextusokban bemutatják a megfelelő viselkedést;
- játék gyakorlatok az emberekről, eseményekről, adott helyzetekről stb. Kialakított vélemények kifejezésére
- egyéni és csoportos beszélgetések a nem megfelelő viselkedés javítására irányuló intézkedések meghatározására.

3.2. A szervezetre/testre ható kockázati tényezők megelőzését támogató magatartás elfogadása

- gyakorlatok az otthon, iskolában vagy közösségben megjelenő kockázati források azonosítására;
- gyakorlatok a gyakori betegségek tüneteinek azonosítására;
- tematikus beszélgetések a betegségek továbbításának módjáról;
- az egészség és a betegség állapotainak összehasonlítása;

- gyakorlatok a betegségek megelőzésének meghatározására;
- az egészségi állapotra vonatkozó problémás helyzetek megoldása;
- gyakorlatok a testre ható környezeti kockázati helyzetek azonosítására és csoportosítására;
- különböző káros anyagok azonosítására szolgáló gyakorlatok;
- filmek megtekintése a káros anyagok emberi testre gyakorolt hatásairól;
- tematikus beszélgetések a káros anyagoknak a szervezetre gyakorolt hatásairól;
- képregények, kollázsok, plakátok, szórólapok, a káros anyagok fogyasztásának hatásait bemutatásának céljából;
- az egészségre vonatkozó előrejelzések a fizikai, mentális, alkoholos vagy kábítószerrel való visszaélések körülményei között;
- gyakorlatok a valós esetek elemzésére és a tiszteletben tartott / figyelmen kívül hagyott szabályok meghatározására;
- a különböző kockázati helyzetekben a megfelelő viselkedésről szóló oktató filmek megtekintése;
- tematikus beszélgetések a fizikai aktivitásra és pihenésre fordított időre, napi menetrend megtartására vonatkozóan;
- gyakorlatok a napi program bemutatására;
- gyakorlatok az elsősegélynyújtás elsajátítására;
- versenyek szervezése: az egészséges magatartás.

4. Szakmai pályafutás tervezésében való részvétel

V. – X. osztály

4.1. A szülők és más személyek szakmáinak bemutatása

- gyakorlatok a különböző emberi tevékenységek azonosítására;
- irányított beszélgetések a tevékenységek alapvető jellemzőire vonatkozóan;
- szerepjátékok különböző foglalkozások bemutatásával;
- gyakorlatok a szülők és az ismerősök szakmájának bemutatására.

4.2. Képesség és érdeklődési kör azonosítása, a megfelelő foglalkozás kiválasztásának érdekében

- gyakorlatok egyes tevékenységek jellemzőinek azonosítására (feladatok, felelőség, munkahelyi környezet, felszerelés, program stb.) ;
- foglalkozásokkal kapcsolatos filmek megtekintése;
- tematikus beszélgetések különböző munkakörökben alkalmazott személyekkel;
- egyéni beszélgetések az érdeklődési köröket és képességeket mérő kérdőívek eredményeinek alapján;
- osztálytermi bemutatók/szerepjátékok a kedvelt foglalkozásokhoz kötődő feladatokról, felelősségi körökről és jellemzőkről ;
- egyszerű foglalkozások megtapasztalása;
- gimnázium utáni tanulmányi kínálatokat tartalmazó szórólapok, prospektusok bemutatás és az információk értékesítése;
- oktatási kínálatokon való részvétel, a szakmai pályakiválasztása érdekében;
- egyes oktatási kínálat lehetőségeinek és választásainak szimulálása;
- a foglalkozásnak megfelelő személyes portofólió elkészítése ;
- a szakképzési intézmények és a vállalkozások látogatása, a különböző oktatási utak és munkahelyek / foglalkozások megismeréséért.

Tartalmak

Tartalmi területek	V.-X. osztály
Ön -identitás	Ön-identitás → fizikai tulajdonságok → erkölcsi jellemzők → életkorokhoz kapcsolható változások Önbizalom → személyiségbeli pozitív tulajdonságok → gyengepontok Kudarccs és kényelmetlen helyzetek kezelésének stratégiái
Önszabályzó technikák	Emóciók kezelése - önszabályozás fontossága - zavaró tényezők - önszabályozási stratégiák Agresszív viselkedés és annak következményei
Szociális szerepek	Csoporton belüli szerepek és felelőségek: - Családban, iskolában, közösségben betöltött szerepek azonosítása - Különböző tevékenységi területekhez kapcsolódó szerepek - Szerepek és felelőségek felvállalásának fontossága - Saját szerepeink vállalása - A csoport életéhez való aktív tartozás
Személy-közi kapcsolatok	Csoporton belüli kapcsolatok - Családon belüli kapcsolatok - Iskolai csoportokon belüli kapcsolatok - Közösségi kapcsolatok
Erkölcsi-állampolgári viselkedés és normák	Viselkedési formák - Tiszteletre, őszinteségre, becsületességre, gondoskodásra (önmagunk, és mások) alapuló viselkedési formák - Tisztelet, őszinteség, becsületesség, gondoskodás (önmagunk, és mások) hiányának megjelenése a viselkedésben Különböző szociális helyzetek viselkedés szabályai
Egészséges életmód	Egészség és betegség Kockázati tényezők a környezetben A kockázatos helyzetek megelőzését célzó magatartás: - a környezet kockázati tényezőinek megismerése és elkerülése - elsősegély nyújtás A fizikai munka és pihenés fontossága
Iskola és pályaorientáció	Oktatási útvonal és szak képzés - Érdeklődés és képességek - Ismert foglalkozások: megnevezés, alaptevékenységek, eszközök, hely - Szociális hasznossága a foglalkozásnak: gyártott termékek, azok hasznossága, saját magunk és a közösség számára Oktatási útvonal és szakképzés tervezése

Módszertani ajánlás

A módszertani javaslatok célja, hogy irányítsa a pszichopedagógus tanárt a tanterv alkalmazásában és a tanácsadási tevékenységek és fejlesztések tervezésében.

A tanár a kompetenciák fejlesztése és a tanulók alkalmazkodó képességének és önállóságának növelése érdekében gyakorlati és terápiás jellegű tanulási helyzeteket kell teremtsen a oktatási-nevelési tevékenységek során.

Didaktikai stratégiák:

Az oktatási módszerek a kialakítandó kompetenciák, a pszichopedagógiai tevékenység tartalmának, a súlyos, nagyon súlyos és/vagy halmozottan sérült értelmi fogyatékos tanuló (életkor, pszichés fejlettség, beszédképesség, az alternatív kommunikációs eszközök sajátosságai stb.) sajátosságainak függvényében lesznek kiválasztva. Számos didaktikai módszer alkalmazható: szemléltetés, intuitív, aktív –participatív stb.

Szemléltetés módszerének alkalmazása az értelmi fogyatékos tanulók pszichopedagógiai tanácsadási tevékenység, a következő követelményeket kell betartása:

- a kommunikációs szintnek megfelelő nyelvezet használata
- az információ tiszta, pontos, összefüggő bemutatása, a gondolatok rendszerezése
- ellenőrző kérdések alkalmazása az információs tartalmak megértésének ellenőrzése végett, magyarázatok és információ tisztázása azon helyzetekben amelyek ezek megkövetelik
- túlzott verbalizálás elkerülése.

A szimulálás módszere (didaktikai és drámajátékokra alapozva), hatékonyan alkalmazhatóak, elősegítik az aktív részvételt, a tanuló érzelmi bevonódását, a szocializáció és interperszonális viszonyok kialakulásának egyik eszköze.

Az aktív-participatív módszerek lehetővé teszik a fogyatékos tanuló számára, hogy kompetenciáit saját erőfeszítéseivel vagy másokkal való együttműködés révén fejlessze, alakítsa. A módszer sajátossága, hogy serkenti a tudás iránti igényt, a környezettel való kapcsolattartást és a kooperáción alapuló tanulást. Hozzájárulnak és elősegíti az aktív hallgatást, döntéshozatalt, önállóságot, felelősségtudatot és szociális részvételt.

Az oktatási eszközök kiválasztása, meghatározása és integrálása a pszichopedagógiai tevékenységekben, a kompetenciák sajátosságainak, tartalmak, módszerek és didaktikai eljárások közti folyamatos összerendeződése szerint történik.

A súlyos, nagyon súlyos és/vagy halmozottan sérült értelmi fogyatékos tanulók tanácsadási módszerei közül, leggyakrabban alkalmazottak:

- játék tevékenységek,
- tanulási gyakorlatok,
- szerepjátékok,
- helyzetjelenetek,
- filmek és azok megbeszélése,
- rajzok, plakátok, kollázsok készítése,
- képek és szövegek megbeszélése,
- feladatlapok kitöltése,
- problematikus helyzetek elképzelése és megoldása.

A súlyos, nagyon súlyos és/vagy halmozottan sérült értelmi fogyatékos tanulók esetében egyes eszközöknek kompenzációs szerepük is lehet, amely a sajátos kompetenciák fejlődését támogatathatják.

Didaktikai ütemterv és tervezés:

Az iskolai tanterv az éves és féléves tervezés előkészítésének hivatalos referencia – tanterve.

A kalendárisztikus tervezés kidolgozása feltételezi a következő lépések betartását:

- a sajátos kompetenciák és a tantervben szereplő tartalmak összekapcsolás;
- a tanulási egységek meghatározása;
- a tanulási egységek sorrendjének meghatározása;
- időkeretek meghatározása mindegyik tanulási egység esetén.

Éves tervezés - példa:

Sorszám.	Tanulási egység	Sajátos kompetenciák	Óraszám	Megjegyzés

Az éves tervezés feltételezi:

- a tanulási egységek azonosításár és sorrendiségét;
- a tanulási egységek és a sajátos kompetenciák megfeleltetését;
- időbeosztást (tanulási egység/óraszám).

Féléves tervezés - példa:

Sorszám.	Tanulási egység	Sajátos kompetenciák	Tartalmak	Óraszám / periódus	Megjegyzés

Féléves tervezés, feltételezi a következő lépéseket tartalmazza:

- a sajátos kompetenciák és tartalmak közti megfeleltetés megvalósítása;
- tanulási egységek lebontása;
- a tanulási egységek sorrendjének meghatározása;
- tanulási egységekre szánt idő meghatározása és elosztása

A pszichopedagógiai tanácsadási tevékenység sajátosságát figyelembe véve, a tevékenységek tervezése az **egyéni fejlesztési tervekben** fogalmazódik meg, *mint oktatási-nevelési, terápiás tevékenységek és beavatkozások tervezési eszköze, a súlyos, nagyon súlyos és/vagy halmozottan sérült értelmi fogyatékos tanulók képességeinek, készségeinek, kompetenciáinak alapján.*

EGYÉNI FEJLESZTÉSI TERV

Tanuló neve: _____

Születési dátum és hely: _____

Lakhely: _____

Oktatási intézmény: _____

Munka csoport: _____

A gyerek/tanuló/fiatal problémáinak meghatározása (a komplex értékelési folyamat eredményei) _____

Prioritások az elkövetkező időszakban (adja meg az időintervallumot)

AZ EGYÉNI FEJLESZTÉSI PROGRAM SZERKEZETE

Kompetenciák/ célok	Tartalmak	Módszerek és eszközök	Időtartam	A fejlődés mértékének minimumkövetelményei	Értékelési módszerek és eszközök

PERIODIKUS ÉRTÉKEKÉLÉS:

➤ **Megvalósított célok:**

➤ **Nehézségek:**

➤ **Hatékony módszerek :**

– **pozitív:** _____

– **negatív:** _____

➤ **A nevelési-terápiás beavatkozási program felülvizsgálata (a periódikus felmérések eredményeinek függvényében):**

➤ **Ajánlások:**

➤ **A szülők bevonásának szerepe és módja:**

Értékelés/felmérés

Az értelmi fogyatékos tanulók felmérése mind hagyományos, mind modern eszközök alkalmazásával történik. Segítő és támogató funkciója révén megkönnyíti a didaktikai és terápiás folyamatot, mivel az folyamatosan alkalmazkodik az eredményeihez.

Figyelembe véve, hogy a pszichopedagógiai tanácsadási tevékenység során az értékelés nem jegyekben vagy minősítésekben fejeződik ki, hanem mindig a fejlődés mértékének meghatározása a cél az egyéni fejlesztésekben meghatározott kompetenciákhoz kapcsolva.

Kontextus, faktor és nevelési közeg

Az osztálytermekben zajló tanítás-tanulás-értékelési tevékenységtől eltérően, a pszichopedagógiai tanácsadási tevékenységek, szakkabinetekben zajlanak, de a tanuló

viselkedésének megfigyelése érdekében a tanítási órákon, iskolán kívüli tevékenységeken is, így több információt gyűjthet össze a tanuló kapcsolat teremtő készségéről, tevékenységekben való bevonódásáról és a viselkedéséről stb.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Băban, A., (2009), *Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigiență și consiliere*, Cluj-Napoca;
2. Băban, A., Petrovai, D., Lemeni, G., (2002), *Consiliere și orientare – Ghidul profesorului*, Editura Humanitas Educațional, București;
3. Boici, Gh., Stănică, I., (1998), *Evaluarea copiilor cu CES în perspectiva integrării*, Editura Timpul, Reșița;
4. Cocardă, E., (2004), *Consilierea în școală. O abordare psihopedagogică*, Editura Psihimedia, Sibiu;
5. Dumitru, I. Al., (2008), *Consilierea psihopedagogică*, ediția a II-a, revizuită, Editura Polirom, Iași;
6. Gherguț, A., (2005), *Sinteze de psihopedagogie specială, Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice*, Editura Polirom, Iași;
7. Lungu-Nicolae, S., (1991), *Teste psihologice*, Institutul Național pentru Recuperare și Educație Specială a persoanelor handicapate, București;
8. Mitrofan, N., (1997), *Testarea psihologică a copilului mic*, EditPress Mihaela SRL, București;
9. Radu, D.I., Ulici, G., (2003), *Evaluarea și educarea psihomotricității*, Editura Fundației Humanitas, București;
10. Șchiopu, U., (1970), *Introducere în psihodiagnostic*, Centrul de multiplicare al Universității București;
11. Șchiopu, U., Verza, E., (1995), *Psihologia vârstelor*, Editura Didactică și Pedagogică, București;
12. Tomșa, Gh., (2003), *Consilierea și orientarea în școală*, Editura CREDIS, București;
13. Verza, E., Verza, E. F. (coord), (2011), *Tratat de psihopedagogie specială*, București, Editura Universității din București;
14. Vlad, E., (1999), *Evaluarea în actul educational-terapeutic*, Editura Pro Humanitate, București.

Munkacsoport:

Liana Maria MITRAN, coordonator Ministerul Educației Naționale
Romeo Adrian COZMA, Inspectoratul Școlar al Municipiului București

Nume, prenume	Instituție de apartenență
Cozma Romeo Adrian	Inspectoratul Școlar al Municipiului București
Mozer- Schonborn Lucian	Școala Gimnazială Specială Nr. 7 București
Vasile Marinela	Școala Gimnazială Specială „Constantin Păunescu” București
Perșinaru Sorina Marinela	Școala Gimnazială Specială Nr. 2 București
Ionescu Corina	Școala Gimnazială Specială Nr. 2 București
Meran Mariana	Școala Gimnazială Specială „Sf. Nicolae” București